

Сцена: літня рівнина, зі сходу її оточують вапнякові горби, порослі травою, з інших боків — ліс. Найближчий до рівнини горб закінчується скелею, в ній майже врівень до землі чотири печери з низькими й вузькими входами. Перед печерами, на віддалі менш, яв сотня футів, широкий плоский камінь, па ньому кілька гострих уламків кременю, — і все це забризкане кров'ю. Між каменем та печерами, на невисокій купі каміняччя навпочіпки сидить чоловік, дебелий і волохатий. На колінах у нього лежить грубий кийок, ззаду стоїть принішкла жінка. Обабіч двоє чимось подібних до нього чоловіків, теж із кийками в руках. Ці четверо — обличчям на захід, а між ними й закривавленим каменем десятків шість печерників посідали навпочіпки й голосно розмовляють між собою. Вечорів. Того, що на купі каміняччя, звать Ак, ім'я його подруги — Ала, а тих, що стоять обабіч нього, — Ок та Ан.

Ак:

Тихо! (Обернувшись до жінки позад нього). От бачиш — замовкли. Ніхто, крім мене, не може вгамувати свій рід, хіба що мавпячий ватаг, коли вночі йому ввижається змія... На кого це ти так задивилася? На Оуна? Оуне, а йди-но сюди!

Оун:

Я твоє щеня.

Ак: '

Ти дурень, Оуне!

Ок та Ан:

Го! Го! Оун — дурень!

Усе плем'я:

Го! Го! Оун — дурень!

Оун:

Чого ж це я дурень?

Ак:

Хіба ти не мугикаєш якісь чудернацькі слова? Тої ночі я чув, як ти виспівував їх при вході до своєї печери.

Оун:

Еге ж! То чудовні слова, вони народилися в мені у темряві.

Ак:

Хіба ти жінка, щоб родити? А чого ти не спиш, коли стемніє?

Оун:

Я ніби й задрімав; може, я снів.

Ак:

А від чого ж у тебе сні, коли ти з'їв тільки свою пайку м'яса? Може, ти вбив у лісі оленя і не приніс до Каменя?

Усе плем'я:

Ого! Він убив оленя і не приніс до Каменя!

Ак:

Заговкніть, ви! (До Али). Бачиш, як вони затихли... Оуне, ти вбив і приховав для себе?

Оун:

Ні, ти ж знаєш — з мене нікчемний мисливець. Та й нудно мені сидіти цілий день на гілляці над стежкою і тримати каменяку па колінах. Ці слова пробудилися в мені, коли вночі мене поймав неспокій.

А чого тебе вночі поймав неспокій?

Оун:

Твоя подруга плакала, бо ти бив її.

Ак:

Еге, вона голосно лементувала. Отож віднині дріматимеш при вході до печери, і коли прийде тигр Гар, почувеш, як він шастає між валунами, і викрешеш із кременю вогонь, якого він боїться. Гар приходить до печер щоночі.

Хтось із плем'я:

Еге ж, Гар обнюхує жертвний Камінь.

Ак:

Цить! (До Али). Якби він не заговк, Ок та Ан побили б його кийками... Ану, Оуне, покажи нам ті слова, що народилися в тобі, коли Ала плакала.

Оун (встає):

То чарівні слова. Ось вони:

Ясний день одійшов...

Ак:

Тепер я бачу, що ти не тільки дурень, а ще й брехун: поглянь, день зовсім не одійшов.

Оун:

Але ж тоді, коли в мене народилася пісня, день уже одійшов.

Ак:

Отоді треба було б і співати свою пісню, а не тепер, коли ще видно. Але стережися, щоб не розбудив мене вночі. І викреши багато зірок, хай летять на Гарові вуса!

Оун:

В моїй пісні є й про зірки.

Твій батько Ал до того, як я вбив його чотирма великими каменюками, видереться, бувало, на найвище дерево, на самий вершечок, і простягає руку вгору — чи не зірве часом зірки. А я сказав: "А може, вони колючі, як шпичаки на каштані? " І все плем'я реготало. Ал теж був дурень. Ну то що ж ти співаєш про зорі?

Оун:

Ось я знову почну:

Ясний день одійшов.

Ніч на мене навіває сум, сум, сум...

Ак:

Таж ні! Ніч на тебе навіває "сум", а не "сум, сум, сум". Бо я кажу Алі:
"Назбирай сухого листя", а не: "Назбирай сухого листя, листя, листя". Ти
таки дурень!

Ок та Ап:

Ти таки дурень!

Ак:

Авжеж, він дурень. Ну, кажи далі, Оуне, розповідай нам про шпичаки
на каштані.

Оун:

Я знову почну:

Ясний день одійшов...

Ак:

Ти ж не кажеш: "одійшов, одійшов, одійшов".

Оун:

Я твоє щеня. Дозволь мені казати далі, і плем'я матиме велику втіху.

Ак:

Кажі!

Оун:

Я ще раз почну спочатку:

Ясний день одійшов.

Ніч на мене навіває сум, сум...

Ак:

Чи я не сказав тобі говорити "сум" лише раз? Чи ти, може, хочеш, щоб Ок та Ан відлупцювали тебе кийками?

Оун:

Але ж так це народилося в мені: "сум, сум... "

Ак:

Якщо ти знову двічі або тричі скажеш "сум", то тебе потягнуть до жертовного Каменя.

Оун:

Ой ні, ні! Я твоє щеня. Отже, слухай:

Ясний день одійшов.

Ніч на мене навіває сум...

Ой-ой, ти завдаєш мені більше смутку, ніж та ніч! Таж пісня...

Ак:

Оку! Ане! Приготуйтеся!

Оун (хапливо):

Ні-ні! Зглянься! Я знову почну:

Ясний день одійшов.

Ніч на мене навіває сум.

Е-е... е-е...

Ак:

Ти все забув? От дурень! Дивись, Ало, який він дурень. Ок та Ан:

Він дурень!

Усе плем'я:

Він дурень!

Оун:

Ні, я не дурень! Це ж зовсім нова пісня. Коли ви, о люди, співали раніше, то стрибали навколо Каменя, били себе в груди й кричали: "Гей! Гей! Гей! " Або ж, коли місяць був уповні, ви кричали: "Гей-гей! Гей-гей-

гей! " А моя пісня з тих самісіньких слів, що ви їх говорите, — це ж велике диво. Можна сидіти при вході до печери і співати й співати її, аж поки світло не зійде з неба.

Хтось із плем'я:

Авжеж! Отак він і сидить при вході до нашої печери й співає, а ми дивуємося, надто жінки.

Ак:

Помовч! Коли я хочу здивувати жінок, то показую їм вовчий мозок у себе на кийку, або кидаю величезну каменяку, а то ще розмахую руками з усієї сили або приношу додому багато м'яса. Що ж бо ще може вчинити чоловік? Ніяких пісень тут мені не треба!

Оун:

А все-таки дозволь мені проспівати мою пісню для плем'я. Такої ще ніколи не було. Може, тебе потім славитимуть за те, що я, твоє щеня, склав цю пісню.

Ак:

Ну, гаразд, послухаємо пісню.

Оун (обернувшись лицем до плем'я):

Ясний день одійшов.

Ніч на мене навіває с... сум.

Та зорі вгорі такі білі,

Вони шепочуть: "День ще повернеться".

О зорі! Ви уламки дня!

Ак:

Чи ж не божевілля? Чи ти чув коли, щоб зорі шепотіли? Може, Ал, твій батько, розказав тобі, що він чув шепіт зірок, коли сидів на вершечку дерева? І як це зірка — уламок дня, таж її світло зовсім ні до чого. Ти дурень!

О к та Ан:

Ти дурень!

Усе плем'я:

Ти дурень!

Оун:

Але ж саме так це народилося в мені. І так мені тоді було, ніби хотілося плакати, хоч ніхто й не бив мене. І водночас радісно було, хоч ніхто не подарував мені м'яса.

Ак:

Це божевілля. Яка нам користь від зірок? Хіба вони показують нам, де ведмежий барліг або де збираються олені? Чи розбивають для нас великі кістки, щоб ми дістали з них мозок? Хіба вони нам щось кажуть? Чекай-но, ось прийде ніч, ми виглядатимем з-поміж каміння, і всі тоді побачать, що зорі не можуть шепотіти... Проте, може, вони й справді — уламки дня. Це річ поважна.

Оун:

Еге ж! Зорі — уламки місяця!

Ак:

А це що за безглуздя? Як вони можуть бути уламками двох зовсім різних речей? Та й у пісні зовсім не так.

Оун:

Я складу нову пісню. Ми робимо різні речі з дерева й каменю, а пісня ж складається з нічого. Гей-гей! Я можу творити з нічого! А ще я вам скажу, що зорі ранком сходять на землю й обертаються на росу.

Ак:

Та годі вже про зорі. Може, пісня й добра річ, якби в пій ішлося про те, що людина знає. От якби ти співав про мого кийка, або про ведмедя, що я вбив, про криваву пляму на Камені, або про печеру і тепле листя в ній, — ото було б добре.

Оун:

Я складу тобі пісню про Алу.

Ак (люто):

Спробуй-но тільки! Ти складеш мені пісню про оленячу печінку, що ти з'їв. Чи ж я не дав тобі печінку олениці за рака, що ти мені приніс?

Оун:

Таки дав, і з'їсти я з'їв, але співати про це — то вже інша річ.

Ак:

Тобі ж не важко було співати про зорі. Подивись тепер на наші кийки та каменяки, що ними ми вбиваємо звірів на м'ясо. Подивись на печери, де ми живемо, на Камінь, де ми приносимо жертви. Хіба ти про все це не хочеш пісень складати?

Оун:

Може, я й про це складатиму тобі пісні. Але от зараз, коли я силкуюся заспівати про оленячу печінку, слова не народжуються в мені. Я тільки й можу: "О печінко! О червона печінко! "

Ак:

Це добра пісня: ти бачиш, що печінка червона. Вона таки червона, як кров.

Оун:

Але я люблю печінку тільки їсти.

Ак:

А все ж таки це добра пісня. Коли місяць буде уповні, ми заспіваємо її коло Каменя. Ми битимемо себе в груди й співатимемо: "О печінко! О червона печінко! " І всі жінки в печерах налякаються.

Оун:

Я не хочу, щоб пісня про печінку була моя. Хай це буде Окова пісня;
хай плем'я каже: "Ок склав цю пісню! "

Ок:

Еге! Я буду великий співець; я співатиму про вовчо серце: "Дивіться,
воно червоне! "

Ак:

Ти дурень і горлатимеш тільки: "Гей-гей! ", як і твій

батько до тебе. А Оун має скласти мені пісню про мого кийка, бо
жінки слухають його пісень.

Оун:

Я не складатиму тобі пісень ні про твого кийка, ні про твою печеру, ні
про печінку олениці. Еге ж! І хоч ти не даси мені м'яса, я житиму сам у
лісі, їстиму насіння трав, ну та й кролів, що їх так легко ловити. А спатиму
на вершечку дерева і щовечора співатиму:

Ясний день одійшов.

Ніч на мене навіває сум, сум, сум, сум, сум, сум...

Ак:

Оку, Ане, вбийте його!

(Ок та Ан кидаються на Оуна, він нагинається і хапає дві каменюки:
одною є Ока межі очі, а другою трощить Айові руку, і той випускає з
рук кийка. Підводиться Ак).

Ак:

Стережіться! Гар іде! Він біжить від лісу!

(Усе плем'я, Оун і Ала також, кидається до печер. Коли Оун пробігає повз Ака, той іззаду розтрощує йому черепа кийком).

Ак:

О люди! О люди з серцем гієни! Огляніться, Гар не йде сюди! Я навмисне це сказав, щоб легше вбити цього прудкононого співця. Ходіть сюди й станьте навколо мене, — я казатиму мудрі речі. Не гаразд, що в нас завелися не такі пісні, як у минулому співали наші батьки; а вже коли завелися, то нехай їх складають про те, що ми всі добре розуміємо. Якщо чоловік співатиме про оленя, то, може, тоді йому закортить піти й убити оленя або навіть лося. Якщо він співатиме про каміння, то, може, навчиться краще кидати його: ' Якщо він заспіває про свою печеру, то, може, відважніше боронитиме її, коли з-за валунів вихопиться Гар. Але зовсім ні до чого складати пісні про зорі, що неначе зневажають усіх, навіть мене; або про місяць, який щоночі інакший; або про день, що йде собі, куди йому треба, і не хоче затриматись, навіть коли ми заколюємо в жертву дівчинку. Як на мене, то й зовсім не треба цих пісень. Бо якщо я заспіваю на раді, то як же мені тоді зібратися з думками? А якщо я подумаю про пісню на полюванні, то можу замугикати її, а звірина зачує і втече. А поки прийде час їсти, моя голова одним заклопотана: як би добре вполювати. Коли ж співати, як усі їдять, то мало що тобі дістанеться. А поївши, хіба ми не лягаємо відразу ж спати? То де ж тоді знайти час на співи? Проте як собі хочете, а тільки я ніяких пісень, ніяких зірок не потерплю!

І хай знають усі жінки: якщо вони згадають Оунові безглузді слова, співатимуть їх самі або ще й дітей навчатимуть, то їх відшмагають ожиновими різками. І щоб зараз мені Окова жінка перестала голосити. Несіть сюди коней, що ми вчора вбили, — я їх ділитиму. Мав би Оун хоч

трохи розуму, то добре попоїв би зараз, а то й бенкетував би з нами кілька днів, якби мамут упав до нашої ями. Та Оун був дурень!

Ан:

Оун був Дурень!

Усе плем'я:

Оун був дурень!